

Mám známého a ten má dvě manželky. Každá z nich je jiná. Hlavní manželka Că, hubená stařena, vypadá jako ježibaba z pohádky. Druhá manželka Hai je mladice krev a mlíko, a tak má jejich láska naději na budoucnost. Paní Că mu povila syna. Paní Hai sice žádné dítě na svět nepřivedla, ale zase pochází z bohaté rodiny. Jedna dala děti, druhá majetek, to je jako padesát deka nebo půl kila. V jeho očích jsou si obě rovné. Co si však má počít? Kdyby byl příliš vroucný k paní Hai, mohla by ho paní Că opustit a vytrhnout jej z rodové linie. Pokud by příliš ukazoval náklonnost k paní Că, odešla by Hai a s ní i několik jejích cihlových domů. Kdoví, i kdyby neodešla, stále hrozí nebezpečí, že mu někde pokoutně nasadí parohy.

Naštěstí jsou obě ženy soudné a nechtějí mu dělat nepříjemnosti. Koneckonců je úředníkem, a to představuje v malé provincii pěkně vysokou šarži. Ani jedna z manželek nechce zavdat důvod k roztrubování drbů o jejich vzájemné řevnivosti. Každá má naštěstí vlastní domek, takže se málokdy potkají. Pan úředník mezi manželky pravidelně dělí svůj čas. Dopoledne tráví s paní Că a odpoledne se věnuje paní Hai. To je obzvláště vychytralé, protože u ní může zůstat na noc.

Paní Că si je vědoma, že při svém věku a kondici si už nemůže vyskakovat, a tak proti milostným dostaveníčkům svého manžela nic nenamítá.

Celé to vyprávím proto, že jednoho dne jsme se my, přátelé pana úředníka, dostali do pěkné šlamastyky.

Toho dne se slavilo výročí úmrtí jeho otce.

Dva dny předem jsme obdrželi pozvánky na hostinu. Jenže obě manželky chtěly hrát smuteční prim, a tak nás pozvaly každá zvlášť. Paní Că ráno a paní Hai odpoledne.

Lámali jsme si hlavu, kterou z dam odmítnout. Naštěstí se během našich diskusí znenadání objevil sám pan úředník. Po

několika zdvořilostních frázích přešel k věci, a my jsme pochopili, že jeho záměrem je zpracovat všechny přítomné pro blaho své rodiny tak, aby navštívili hostiny obě.

Onoho slavnostního dne v jedenáct hodin dopoledne jsme se shromáždili před domem paní Că. Byla to pro ni tak radostná událost, že ji to dojalo až k slzám. Spěšně vycupitala z domku a přivítala nás, jako by byla naše služebná. Starala se o nás jednoho po druhém jako starší sestra.

„Takové chladno. Nechám zatopit v kamnech. Od rána mám napilno v kuchyni, takže jsem si ani nevšimla, jaká je zima.“

Paní Că povídala o domácnosti i o obchodu, chlubila se velkorysostí vůči služebnictvu i přátelům.

„A přesto,“ stěžovala si hostitelka, „vůči mně nemá manžel ani špetku porozumění, drazí pánové. To vám povídám, že manžel pro rodinu nehne ani prstem. Doma je tolik těžké práce, a on to všechno nechává na mých bedrech. Jiná na mém místě by se snadno utrápila k smrti.“

„Svatá pravda, my muži jsme nemehla. Ne každý má takové štěstí jako pan úředník, že mu domácnost vede žena jako vy,“ utěšovali jsme ji.

Hostitelka s námi byla zajedno, a tak pokračovala: „Takže to sami uznáváte, pánové. Nechte se ode mne pohostit, ať máte porovnání pro odpoledne. Jako nebe a peklo.“

„V luxusu se jí rovnat nemohu,“ posteskla si paní Că vzápětí, „má peněz jako šlupek a může si dovolit kuchaře na úrovni západní nebo čínské restaurace. Nicméně co se týká chuti jídla a kvality surovin, tam už to tak jasné nebude.“

Štouchali jsme jeden do druhého, až se někdo z nás vzmožil na odpověď:

„Ujišťujeme vás, že pozvání od paní Hai jsme přijali jen z úcty k vašemu choti.“

„To jsem si přesně myslela!“ usmála se žena spokojeně.

„Jakpak bychom mohli paní Hai srovnávat s vámi?“

„Však je to jen druhá manželka, co by porodila leda levobočky.“

Hostina začala a byla přebohatá. Na tácu nechybělo ani jedno z typických slavnostních jídel.

Paní Că si přisunula židli, přisedla k nám, rozlila víno do pohárů a vyzvala nás k hostině.

„Tahle oliheň je přímo z Băc Hăi,“ chlubila se. „Manžel nedávno prokázal laskavost jednomu známému, jenž nám ji na revanš daroval. Na trhu by mě mohli chtít obalamutit nějakou obyčejnou odjinud. Jen ochutnejte a posuďte sami.“

Žena jednomu po druhém nandala jídlo do misek a my nešetřili chválou.

„Vynikající, paní. Sebevybranější pokrm může špatný kuchař snadno znehodnotit.“

„Jen si, vašnostové, berte za manželky krasavice,“ ušklíbala se hostitelka. „Pěkná postava, ale špatné vychování, krásná tvář, ale hrom do police, k čemu pak taková krása je. Ta paní Hai od mého muže, ta je pěkná až až!“

„Krása!“ povzdechla si dlouze. „Ve svém věku by si bělila zuby, že se nestydí. To mi, pánové, račte říct, jak ona může být z vyšší společnosti?“

„Když máte majetek a nemáte děti, tak komu ho odkážete? Bohatá, ale lakomá až na půdu, k čemu takové bohatství.“

„Pravda pravdoucí.“

„Neustále si hraje na dámičku. Však to odpoledne sami poznáte. Stačí mi s ní strávit pět minut a už mě dopaluje.“

„Však vás si považuje celá provincie.“

„No tak to mají bystré oči. Když už tady jednou žiju, tak musím koukat, aby bylo proč si mě považovat, jinak by to nemělo smysl. Z manželova chování bych se však občas už nejradši viděla na onom světě.“

„Milá paní, Nebesa mají přece oči, k dobrým lidem jsou přívětivá.“

„Skutečně jste mě potěšili, že jste se dnes u mě zastavili, drazí přátelé.“

Od té chvíle až do našeho odchodu nás paní Că zahrnovala mnoha dalšími příběhy. Jediným účelem našich zdvořilých

odpovědí byla spokojenost paní domu, jež nám přichystala podnosy s prvotřídní hostinou, které jsme vyjedli do čista.

Odpoledne jsme se přesunuli k paní Hai.

Opět se nám dostalo navýsost uctivého přivítání:

„Drazí pánové, dovolte mi vás pohostit, abyste mohli porovnat, čí pokrmy jsou vybranější.“

„Však my jsme se zastavili u paní Cǎ pouze ze slušnosti, ve skutečnosti jsme si nechávali místo na večeři u vás.“

„Správná volba,“ zasmála se paní Hai. „Bylo mi to hned jasné. Kde by asi ta babka vzala peníze na pořádnou hostinu. Jedna kapsa prázdná, druhá vysypaná, ale hosty si zve, vždyť je to směšné!“

Žena poslala sluhu pro podnos s jídlem a otevřela láhev jemného výběrového vína. Z vůní všech těch vařených a smažených specialit se nám sbíhaly sliny.

„Tyto pokrmy vlastnoručně připravil náš čínský kuchař. Může vás to překvapit, ale v míse s praženou vepřovou kůží bǒng je skutečně jenom pravý bǒng bez dalších přísad.“

„Milostivá, to je přece jediný správný způsob přípravy čínské kuchyně.“

„Ale hádám, že ten dopolední bǒng, nastavený kde čím, byl o mnoho chutnější.“

„Tomuhle kulinářskému koncertu se to rozhodně rovnat nemohlo.“

Žena se rozzářila a pokračovala:

„Život majetného člověka je požitek. Jsem svou vlastní paní, co chci, to dostanu. Když se rozhodnu uctít návštěvu hostinou, musím se přece trochu plácnout přes kapsu, aby hostům chutnalo.“

„Jak pozorné.“

„Kladla jsem paní Cǎ na srdce, ať vás radši nezve, jenže ona si nedala říct. Vy už jste si ale jistě ujasnili, která hostina stála za to a která ne.“

„Zajisté, porovnávat to by ani nemělo smysl.“

„Vždyť ona se s nikým nebaví, jak je rok dlouhý. Vsadím se, že kdybyste si tolik nepovažovali mého muže, její pozvání byste vůbec nepřijali.“

„Přesně tak, my si pana úředníka navýsost vážíme.“

„Dnešní ženy by měly být pokorné, ale paní Că se příliš honosí svým postavením. Může si snad kvůli tomu dovolit někoho zavraždit? Mně nesejde na tom, kdo je hlavní a kdo vedlejší. Obě jsme manželky pana úředníka, jsme si rovné. Manžel má naštěstí dobré vychování, jak by si jí jinak mohl vážit. Neustále se tváří jako kakabus.“

„Zajisté.“

„A vůbec nechci vědět, jak se ta ženská chová ke služebnictvu, povídají o ní jen to nejhorší.“

„S tím nelze než souhlasit.“

„Pořád mele o tom, že má s mužem dítě. Já jsem, pánové, ještě mladá a na děti mám času dost.“

„Ano, ano, někteří se snaží o děti věky, ale jak porodí první, rozjede se to jako dobře promazaný stroj.“

„Takových znám spousty.“

„Nepochybně.“

Podobně jako dopoledne jsme museli s paní hostitelkou rozehrávat lichotnické etudy. Nutno přiznat, že paní Hai působila ve své pohostinnosti důvěryhodněji.

„Dodnes jsem žila v domnění,“ svěřila se paní Hai po chvíli, „že jste takoví ti staromilci, co respektují jen hlavní manželky a těmi vedlejšími pohrdají, avšak nyní je mi již jasné, že jste skuteční muži.“

„Na to můžete vzít jed!“

„Člověk může být v životě spokojený, jen pokud se mu dostává uznání. Manžela takové věci většinou vůbec nezajímají a já bych se pak nejradši sprovodila ze světa.“

Žena dlouze vyprávěla dál a dál, dokud se nám nezačalo chtít spát. Když jsme se omluvně zvedali k odchodu, paní domácí si posteskla, že čas ubíhá příliš rychle, a snažila se nás od odchodu odradit. Pak jsme se konečně vyporoučeli z domu. Připadali jsme si jako uprchlí trestanci a modlili se, aby náš přítel úředník přemohl svoji chamtivost a nechtěl si nalézt ještě třetí manželku.

(1940)

Mezi milovníky divadla byste těžko hledali někoho, kdo by neznal jeho jméno. TŮ BÊN se proslavil svým velkým komediálním talentem: často jen stačilo, aby vešel na jeviště, udělal nepatrné gesto a i bez toho, aby řekl něco směšného, se diváci hned popadali smíchy za břicho a bouřlivě tleskali.

Už to jsou tři roky, co se TŮ BÊN přestěhoval ze Saigonu do Hanoje. Díky svému jedinečnému talentu a nespoutané povaze nechtěl být vázán stálým angažmá u žádného divadla, ale všechna divadla, která mu dala roli, měla vždy vyprodáno. Kdykoliv si obyvatelé Hanoje přečetli na plakátech nebo v novinách, že hraje TŮ BÊN, vždycky se na představení jen hrnuli. Opozdilci byli nuceni se vrátit domů s nepořízenou a stěžovali si, že dnešní divadla jsou příliš malá. Představení, ve kterých hrál TŮ BÊN, byla divadly vždy propagována jako mimořádná.

Už více než měsíc však TŮ BÊN nikde nehraje. Už více než měsíc má totiž nemocného otce. Už více než měsíc se z ponurého podkroví malého domku na konci uličky SÂM CÔNG ozývá sténání mísící se se sykotem konvice s léčivým odvarem. TŮ BÊNovi to drásá srdce a na divadlo nemá ani pomyslení. Otcův zdravotní stav se stále zhoršuje a on musí dohlížet na léčbu a obstarávat léky. Úspory, jež si našetřil z honorářů, rychle utratil, a nakonec mu nezbylo nic jiného než si půjčit peníze od ředitelů divadel.

Jednoho dne se u něj doma zastavil principál nejmenovaného divadla. Hned po nedbalém pozdravu TŮ BÊNovi připomněl jeho dluh.

„Tak co je s těmi penězi, které mi dlužíte?“

„Prosím o strpení, pane. Potřebuji víc času. Jen co se vrátím do práce, všechno splatím.“

Ředitel našpulil rty a prohlásil: „Už toho mám dost, to už jsem všechno slyšel. Zaplatte, nebo vás dám k soudu.“

Tư Bẽn se nuceně pousmál a odvrátil se. Principál se zalekl, že to přehnal, a tak to zkusil mírnějším tónem:

„Kdykoliv si vezmete volno, tak divákům chybíte. Cožpak nepotřebujete vydělávat na živobytí?“

„Já vím, chystám se, ale...“

„Nechal jsem si od jednoho autora zvučného jména napsat hru v tradičním stylu. Co kdybyste se ujal hlavní role? Nikdo jiný jí není hoden.“

„Ale ta role by se přece musela nazkoušet?“

„Samozřejmě, ale naučit se text a nazkoušet celé představení by nemělo zabrat víc než půl měsíce.“

„Půl měsíce!“

Tư Bẽn si opakoval ta slova a hlavou se mu honily další myšlenky: půl měsíce, na patnáct dlouhých dní by musel denně na několik hodin opustit svého nemocného otce a chodit na zkoušky. Kdo by se o otce postaral? Nezbyvalo mu než odpovědět:

„To nepůjde, mám moc práce,“ a otočil se směrem k posteli, kde schovaný za moskytiérou ležel jeho otec. „Tatínek je zesláblý a já s ním musím zůstat.“

V tom okamžiku se jeho otec rozkašlal. Natáhl se pro plivátko, které leželo na stoličce u postele. Třesoucí se rukou se ho snažil uchopit, ale byl příliš slabý na to, aby ho udržel. Nádoba spadla na zem a její obsah se rozlil po podlaze.

Tư Bẽn polekaně vyskočil: „Otče, proč jsi mě nezavolał?“ Popadl koště a se zachmuřeným obličejem se dal do úklidu.

„Vidíte to sám, jak bych ho mohl nechat bez dohledu?“

„Když přijmete moji nabídku, obstarám někoho, kdo se o vašeho otce postará.“

„Děkuji, ale já bych neměl klid.“

Vtom se z postele ozval tukot hůlek narážejících na porcelánovou misku - signál, kterým se ho otec snažil přivolať. Tư Bẽn okamžitě přiběhl k posteli. Stařík šeptem požádal o vodu.

Divadelní principál vycítil příležitost. Přistoupil k posteli a poodhrnul moskytiéru.

„Dobrý den, pane, víte, kdo jsem?“

Stařec unaveně vzhlédl, pousmál se, pokýval hlavou a natáhl ruku. Nemyslete si, milí čtenáři, že ten starý muž byl obeznámen s moderním evropským způsobem pozdravu. Však i ten jeho úsměv byl vynucený. Důvod jeho chování byl prostý: považoval za svoji povinnost zdvořile přivítat člověka, jemuž byl jeho syn zavázán.

„Jak se vám vede? Proč váš syn odmítá moji nabídku?“

Stařec nechápal, oč jde.

„Chystám se zkoušet novou hru a nabídl jsem vašemu synovi hlavní roli.“

Tentokrát se stařík pousmál a přikývl. Tů Bẽn na nic nečekal a rychle začal vysvětlovat:

„Jsi příliš nemocný, otče, zůstanu s tebou doma.“

Otec se zamračil. Jenom Tů Bẽn mohl pochopit ten pohled: otec nechtěl, aby jeho syn kvůli němu rozzlobil svého nadřízeného.

Principál pokračoval v přemlouvání: „Vyjděte mi vstříc, přijměte tu roli a svůj dluh mi můžete splatit později. Celý honorář za novou roli vám zůstane na léky pro otce.“ Pokud existovalo něco, co by Tů Běna přinutilo opustit, byť jen na chvíli, svého nemocného otce, tak to bylo obsaženo v téhle větě. I jeho tatínek vypadal potěšený tím, co slyšel, a spokojeně se zhluboka nadechl.

„Tak co na to říkáte?“

„Ale je to na celé dva týdny! Kdo se zatím postará o tatínka?“

„S tím si nedělejte starosti. Můžete se roli učit doma a do divadla přijít až na poslední zkoušku. Máte víc talentu a schopností než kdokoliv jiný. Proč nevyužít příležitosti ukázat své nadání. Není dobré nechat fanoušky tak dlouho čekat.“

Tů Bẽn se zamyslel – poslouchalo se to jako rajská hudba. Pohlédl na otce, který si hned všiml, že syn stále váhá. Zamračeně Tů Běna okřikl: „Přijmi tu roli!“ a rozkašlal se.

Zabralo to. Tů Bẽn se otočil na divadelního principála a řekl: „Tak dobře!“

Vědom si toho, jak těžké bylo vymámit jeho souhlas, principál se obával, aby si to Tũ Bẽn ještě nerozmyslel. Co když se v den premiéry jeho otci přitížĩ a Tũ Bẽn do divadla vũbec nepřijde? Přinutil tedy Tũ Bẽn na místě podepsat smlouvu.

* * *

Nadešel den premiéry. Milovníci divadla mohli toho dne zahlédnout reklamní vozy, které brázdily město a zvaly na večerní představení. Na křižovatkách vlály transparenty oznamující mimořádné představení s Tũ Bẽnem v hlavní roli.

Večer před představením celé divadlo zářilo jako za dne. Světelné paprsky jasně ozařovaly pestrobarevný vyšňořený dav. Vypadalo to jako záhon pestrých květũ obletovaný rojem včel a motýlũ. Před divadlem se tlačil tisícíhlavý zástup mladých lidí. Uchváceni atmosférou okamžiku se snažili vybojovat trochu místa, kde by si zpřijemnilĩ čekání. Líbezná melancholická hudba, která se linula zevnitř divadla, vábila a sváděla diváky, a ti jako uhranutí sahalĩ do kapes a nakupovali vstupenky.

Konečně se vlna publika začala pomalu přesouvat do nitra divadla. Z hlediště se ozývaly hlasy divákũ, jak citujĩ Tũ Bẽnovy vtipy. Jiní se zase pokoušeli napodobit jeho grimasy. Všichni netrpělivě čekali, až se zvedne opona a oni se budou moci začít chechtat a tleskat ve snaze zapamatovat si jeho nové výstupy, kterými hned zítra budou dělat dojem na své známé.

Jaká to pocta pro Tũ Bẽn! A jaká to tragédie! Nikdo z divákũ neměl ani tušení, že Tũ Bẽnovi právě umírá otec. Že doma jeho tatínek sípá a bojuje o každé nadechnutí, zatímco Tũ Bẽn ve své šatně právě prožívá muka. Pokud byste tam vešli a jenom trochu pozorněji se zadívali, nemohli byste si nevšimnout, jak moc se Tũ Bẽn trápí. Sedí tam před zrcadlem, žaludek má jako na vodě a na tvář celou pokřivenou bolestí si je nucen nanášet líčidla a na rty rũž. Pak přijde na řadu kostým: obléci si naruby vyšíváný plášť, nazout zelené boty a na hlavu si obráceně nasadit tradiční klobouk. Dnešní role vyžaduje, aby byl obzvlášť rozjařený. Už za chvíli mu nezbyde nic jiného než vyhovět principálovi a ze všech

sil bavit diváky a přivádět je k výbuchům smíchu a potlesku. Jenomže jeho tatínek umírá! Už když Tu Bền odcházel do divadla, byla situace vážná. Co naplat! Musí se snažit na všechno zapomenout a vtipkovat, poskakovat po jevišti a rozdávat radost fanouškům, až se celé divadlo bude otřásat.

* * *

Zazvonil zvonec a opona šla vzhůru. Ozval se bouřlivý potlesk, který vítal krále komiků. Tu Bền vykročil váhavě na jeviště, uklo-til se a na moment zůstal strnule stát. Křik, jásot a potlesk ještě zesílily. Kdo by se také nesmál při pohledu na jeho bláznivý kos-tým a nalíčený obličej! Čím déle tam nehybně stál, tím víc na něj zírali, a v domnění, že to dělá schválně, se smáli ještě víc! Jak je to kruté! Tu Bềnova dnešní role vyžaduje jeho stálou přítomnost na jevišti. A navíc musí být ještě víc zábavný než jindy, dokonce i on sám musí opakovaně propuknout v smích!

Skončilo první dějství. Proč jen se to tak vleče?! Během krátké přestávky Tu Bền sotva stačil požádat, aby někdo došel zkontrolovat stav jeho otce, a už musel zase zpět na scénu. Opět byl nucen šprýmovat, křičet z plných plic, deklamovat text, gestikulovat a chechtat se stejně jako v prvním dějství. Diváci ho upřeně sledovali a bavili se. Kdyby jenom trochu zpozorněli, museli by si všimnout jeho utrápeného pohledu. Právě v okamžiku, kdy za potlesku diváků šaškoval na scéně, Tu Bền najednou zaslechl, jak někdo v zákulisí prohlásil:

„Zhoršilo se to. Vypadá to, že už není schopen mluvit.“

Jeho tatínek nemůže mluvit! Ale nedá se nic dělat. Navíc podle scénáře teď přichází na řadu ta nejbujarejší část hry. Z hlediště na něj upřeně zírají tisíce očí a v hrobovém tichu čekají na jeho další gag.

* * *

Konečně skončilo druhé jednání, jež se vleklo stejně jako to první. Zatímco odpočíval sám v šatně, dostal Tu Bền zprávu, že jeho otec upadl do bezvědomí a všechny jeho končetiny už chladnou.

Nemohlo se mu donést bolestnější zprávy! Tu Běnovi vytryskly slzy a zavzlykal: „Tatínku!“

Principál to zaslechl a hned se začal bát. Co kdyby teď Tu Běnovi odešel z představení, které až dosud všechny tak bavilo? Sice začal Tu Běna utěšovat, ale pro jistotu zakázal, aby mu kdokoliv nosil další zprávy o otcově stavu.

Přestavba kulis byla téměř u konce. Principál poručil Tu Běnovi, aby si zvýraznil líčení a upravil kostým a vše tak působilo patřičně legračně. Moc dobře si všiml, že zatímco si zapíná pásek, má Tu Běnovi slzy na krajíčku. Přikázal mu proto, aby se uklidnil a utřel si slzy, a vystrčil ho na jeviště. A Tu Běnovi nezbylo nic jiného než znovu halekat, pitvořit se, chechtat se, tančit a poskakovat, aby si vysloužil přízeň diváků. Drásalo mu to srdce, ale i tak musel pokračovat v představení a snažit se rozdávat ještě více humoru, a to i přesto, že se s každou další grimasou jeho bolest umocňovala. Čím déle nepřicházela zpráva z domova, tím více trpěl.

Konečně přišel poslední výstup, na který Tu Běnovi tak netrpělivě čekal. Ale pro diváky skončilo představení příliš rychle. Než spadla opona, Tu Běnovi ještě poklonou vzdal hold svým příznivcům. Tehdy ale celé hlediště vybuchlo v bouřlivý neutuchající potlesk. Tu Běnovi byl přesvědčený, že už je jeho trápení u konce a že už mu nic nebrání v tom, aby se mohl vrátit domů k umírajícímu otci. Tak moc ho chtěl ještě jednou uvidět a naposledy mu pohlédnout do tváře. Vtom však z prvních řad někdo vykřikl:

„Ještě! Přídavek!“

Principál přikázal znovu vytáhnout oponu. Tu Běnovi rychle skryl své skutečné rozpoložení a pustil se do poslední taškařice.

Rozezněly se slavnostní fanfáry oznamující konec představení a ozval se ohlušující potlesk. Opona začala padat zvolna dolů. Tu Běnovi se naposledy uklonil, ale než se nadál, diváci vběhli na jeviště a obklopili ho. Předávali mu květiny, trásli mu rukou, pro štěstí mu sahalí na nos a vychvalovali ho. Jeho trýzeň nebrala konce.

Už neměl sílu přijímat další gratulace. Vběhl do šatny, strhl ze sebe kostým a začal smývat líčidla. Jak tam tak stál celý zmatený a přemýšlel o tatínkovi, přiběhl k němu kolega herec a do ruky mu vtiskl peníze od principála.

„Rychle, Tu Bêne, pospíchej domů. Už to nestihneš, je po všem. Je mi to moc líto.“

(1933)